

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Vnivers[a]e Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

22 An accepta, vel acquisita per errorem, vel mendaciu[m] sint in
conscientia restituenda.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

tum ad meretricem, non esse peccatum in istis, quia qui soluit pretium quod promittit, soluit, ut fidem datam seruet: at fidelem esse in praestandis promissis, est bonum, quamuis causa, ob quam promissio facta fuerit, sit turpis. Item petere, ut fides data seruetur, non est malum, ergo non peccat meretrix petendo, ut sibi solvatur pretium promissum.

Verum obiicit Nauarrus: non potest peti, quod non potest solui ob fornicationem praeteritam nisi deus fornicatio ipsa approbetur. Respondetur hoc esse falsum, quia potest peti, & solui solum, ut fides data praestetur, sine hoc quod peccatum praeteritum approbetur. Quod si dicas, fides non est data, aut promissio facta nisi ob turpem actum, ergo cum petitur, ut solvatur, vel cum soluitur, id petitur, & soluitur propter turpem actum praeteritum. Respondeo, causa propter quam soluitur, & petitur promissio facta, solum est ut fides in promissis seruandis praestetur, licet promissio fuerit facta ob turpem actum. Quare si quis soluerit ob fidem in promissis seruandam, non facit male, si tamen soluerit, eo quod turpis actus fuerit factus, tunc erit peccatum in soluendo, quia tunc approbat peccatum praeteritum, sed hoc est per accidens, non enim necesse est ut hac ratione soluat promissum. Idem est dicendum de ceteris quibuscumque promissionibus ob turpem quemcumque actum factis. Licet in hoc communiter doceant oppositum Canonistae in cap. Quia plerique de Immunit. Eccles. & Iurisconsulti. ff. de Condit. ob turpem causam. C. eod. Tit. Nam eo actu subsecuto, non peccatur in huiusmodi promissis soluendis, quia praestatur promissum, ut fidelitas seruetur. v. g. Si Titius soluat Caio pecuniam, quam promissit se daturum, si occideret seum, & occidit, sequitur ex dictis, huiusmodi promissiones ob turpem actum esse rescindendas ante turpem actum commissum, quia cum turpis actus debeat evitari, consequenter promissio ob turpem actum facta reuocari debet.

Quartus, quid dicendum sit de iuramentis, vel votis Deo factis sub turpi conditione, an in conscientia sint implenda? De hac re Caietanus 2. 2. quest. 88. art. 2. & nos in secundo Praecepto Decalogi in materia de Voto.

Est notandum aliquando in votis, & iuramentis turpem conditionem esse adiectam, ita tamen ut votum, vel iuramentum fiat in odium, & poenam turpis actus, & huiusmodi iuramenta, vel vota vocantur poenalia, & sunt in conscientia praestanda. Exempli gratia, vouet Titius se peregrinationem in Urbem suscipiturum, si in certum peccatum incidit: Est votum poenale, quia est factum in poenam, & in odium, & detestationem peccati, & ideo habet vim obligandi; quia turpis conditio non est causa finalis, ob quam factum sit votum, immo potius propter odium, & execrationem peccati factum est votum, & in remedium peccati, & hoc est potius bonum. Turpis igitur conditio in praedictis votis solum habet rationem conditionis, non causa finalis in voto.

Secundo est notandum, in votis, vel iuramentis aliquando opponi turpem aliquam causam finalem; & tunc quando turpis actus est causa finalis in iuramento, vel voto, non est obligatio praestandi, quod iuratur, vel vouetur. v. g. Si quis voueat Deo aliquid, ut femina adultera potiat, vel ut in bello iniusto victoriam obtineat, vel ut lucrum vsurarium consequatur, vel in ludo prohibito lucretur. Sic enim vouere, est Deum auctorem mali facere. Si vero in istis voueatur aliquid boni, tunc est obligatio praestandi votum. v. g. si adulter vouerit aliquid Deo, si filium ex adulterio susceperit: nam adulterium est malum, filium tamen ex adulterio suscipere, donum Dei est. Similiter si Titius voueat, si ipse saluus euaserit ex bello iniquo quod gerit: nam bellum huiusmodi est malum, & similiter est malum victoriam ob lucrum reportare ex bello iniquo, sed saluum euadere ex bello iniquo, Dei beneficium est. Eodem modo si Titius voueat Deo aliquid, si in ludo prohibito, & turpi nihil perdidit: nam ludus quidem est malus, & lucrum similiter ex illo, sed nihil perdere in eo, bonum est.

Tertio est notandum, in votis, & iuramentis, sicut in alijs quoque obligationibus, & contractibus aliud esse causam finalem, aliud impulsivam. Vnde si causa finalis est bona, licet causa impulsiva sit mala, habent vim obligandi iuramenta, & vota. Sit exemplum. Promittit quis pauperi elemosynam, ut subleuet eius inopiam, vel iurat se poenitentiam peccatorum suorum facturum propter odium peccati, vel emendationem vitae suae, sed impulsus est ad hoc ex desiderio lucri inulti, vel alterius peccati, est obligatio praestandi votum, vel iuramentum; quia causa finalis non est mala, sed causa solum impulsiva: sicut etiam potuit esse in praedictis votis causa impulsiva, praedicatio concionatoris, vel aliquis morbus corporis, vel aliquod vitae periculum, vel bonum exemplum alterius.

Quarto, & ultimo loco notandum est, in iuramentis, vel promissionibus iure factis hominibus, siue Deo, si turpis actus solum habeat rationem conditionis adiectae, & non causa, tunc est obligatio praestandi iuramentum, vel promissum, quale est, si quis ita iuret, vel promittat alicui: Si Titius hoc, vel illud malum fecerit, iuro, vel promitto tibi me hoc, vel illud facturum: quia reuera tunc huiusmodi iuramenta, vel promissiones sunt etiam quodammodo poenalia, quia in poenam mali, quod aliquis fecit, ego me obligo ad aliquid faciendum.

An accepta, siue acquisita per errorem, vel mendacium, sint in conscientia restituenda.

CAVIT XXII.

DE hac quaestione tractat Medina de restitutione. Instit. 24. ad finem.

Notandum est primo convenire inter Theologos, & Iurisconsultos, per errorem tolli voluntarium, quia nihil voluntarie fit, quin sit praecogitum. S. Thomas 2. 2. quest. 6. art. 8. Vnde. ff. de Regul. iuris. l. Nihil consensus, dicitur. [Errantes non videntur consentire.] Secundo notandum est, errorem esse posse in persona, cui aliquid datur, vel in re, quae donatur, v. g. Puto me donare aliquid Titio, & tamen dono Caio: item, Puto me donare rem meam, & dono alienam: & donare aurum, quod tamen est aurichalcum: vel argentum, quod tamen est stannum: vel chrysellum, quod tamen est vitrum. Tertio notandum, siue error sit in persona, siue in re, posse esse in qualitate, vel in substantia. Ut me explicem, puto me donare clerico, & dono laico; donare pauperi, vel consanguineo, vel amico, & dono diuiti, vel externo, vel non amico. Item puto me donare vestem veterem, & dono nouam, & his similia.

His positis, inter omnes conuenit, quotiescumque est error in persona, tunc accepta per errorem esse restituenda, ut colligitur ex l. Causa per errorem. ff. de Regul. iur. quia quod per errorem in persona datur, non est voluntarie datum. An vero illud sit restituendum danti, an vero ei, cui erat donandum, dicitur in sensu in capite, cui sit restitutio facienda.

Item conuenit inter omnes: Quandoque est error in substantia rei, quae datur, fieri debere restitutionem: quia res sic per eiusmodi errorem donata, inuoluntarie datur. Item conuenit etiam inter Doctores, quando error est solum in qualitate personae, vel rei, quae donatur, tunc accepta per eiusmodi errorem, non esse in conscientia restituenda. Et hoc probant à simili, quia si quis ducat uxorem deformem, vel vilem, quam putabat esse pulchram, vel nobilem, matrimonium tenet: ergo si dem alicui, quem putabam esse probum, licet non sit probus, valebit donatio.

Quidam tamen in hac re distinguunt, si res quae donatur, datur in elemosynam, & qualitas personae non est paupertas, tunc donatio non tenet; quia elemosyna da-

tur alicui propter inopiam. Si verò in largitione elemosynæ error est in alia qualitate personæ, præter quam paupertate, donatio tenet. Item, si donatio est non in elemosynam, sed ob aliam causam, tunc si error sit in qualitate personæ, donatio tenet, sed cum ea distinctione, quam nos attulimus supra in questione præcedenti in capite de acceptis per simulationem, vel hypocrisim. Alij verò aliter distinguunt: si error, inquit, nascitur ex dolo donatorij, tunc donatio per errorem facta non tenet, si verò ex ignorantia donantis, tunc donatio tenet: quia in priori donatarius dedit causam errori, in secundo verò non dedit. Res pateat exemplis: finxit quis ex industria vitæ probitatem, ut ei Episcopus beneficium Ecclesiasticum conferret, collatio non tenet; si autem Episcopus putavit Titium esse probum virum, cum non esset, & ideo dedit beneficium, collatio tenet. Ita Alexander loco citato in prædica questione. Sed ut citant Adrianus, & Medina locis supra citatis: hæc distinctio, meti quidem sententia nihil valet: quia si quis est idoneus ad beneficium, siue fingat ex industria probitatem, siue non, collatio tenet, quia causa propter quam beneficium conferri debet, est, ut clericus sit idoneus. Quare aliter est distinctio facienda, ut ait Medina: Si error videlicet est in causa finali, propter quam res datur, tunc siue error sit in substantia rei, siue in qualitate, donatio non tenet, quia est perinde ac si esset donatio ob causam, quæ causa non subsistente, non tenet. Si verò error est solum in causa impulsiva, tunc error in qualitate rei non inducit obligationem restituendi quod donatur, quia non est donatum propter illam causam impulsivam, ut patet ex his, quæ supra diximus.

Postremò notandum est, in quibusdam rebus fieri solere quasdam simulationes, & fraudes, quæ communiter fieri solent in illis rebus, & solent etiam fieri communiter ab utraque parte. v. g. in ludo collutores solent uti quibusdam simulationibus, quibus fingunt male sibi aliam succedere, ut sic maius lucrum obtineant ab altero collutore, qui incautè auget spontaneam. Item in bellis solent esse quasdam simulationes, & insidias communes utrique parti bellicantiæ, quæ stratagemata dicuntur. De his igitur simulationibus, & fraudibus dicitur, id, quod obtinetur per eas, non esse restitutioni obnoxium ex hoc capite, quod per simulationes, & fraudes sit acquisitum, quia huiusmodi fraudes sunt utrique parti aduersæ communes, & fieri solitæ sunt, unde & solent esse notæ cuique prudenti, quod si quis fallitur, sibi imputare debet, quia in eulmodi casibus incautus, & imprudens.

An gesta, data, vel extorta per metum, teneant in conscientia.

CAVTV XXIII

EXSTAT titulus in Digestis. De eo, quod metus causa gestum erit. Et in iure Canonico extat titulus De his, quæ vi, metu, & causa sunt. Unde necesse est tractare in genere, an obligationes metu factæ habeant vim: nam ut docet S. Thomas 1. 2. q. 6. art. 1. Metus licet voluntarium simpliciter non tollat, minuit tamen.

Notandum est primo, esse metum quandam, quem Iuriconsulti iustum appellant, & Theologi, ac Philosophi, metum eadentem in constantem virum: Qui quidem ideo in constantem virum cadens dicitur, quia cum etiam viri constantes habent, & quia animi constantiam, & virtutem non tollit, sed admittit: & eadem ratione dicitur iustus, quia viri etiam boni illum habent. Alius verò dicitur metus levis, siue vanus, non iustus, nec cum ratione coniunctus, qui ex leuitate animi nascitur, & viri constantiam & virtutem non admittit, quia temere, & sine causa existit. Est autem metus cadens in constantem virum, quo, ut maius malum vitemus, vel quo ob metum maioris mali eligimus, & facimus id quod minus malum est. Et talis est metus mor-

is, vel servitutis, vel carceris perpetui, vel vinculorum, vel verberum, aut maximi cruciatus, aut infamiae, dedecoris, furti, amissionis patrimonij.

His positis, conuenit inter omnes, si metus iste ex causa rationabili Titio inuenitur ob culpam eius; aut in peccatum delicti quod fecit, & Titius metu donat, vel promittit, vel se obligat, tenet obligatio, l. Si mulier. ff. De eo quod metus. Et ubi liberta ingrata, quia patronus volebat eam in servitutem secundum leges id concedentes reuocare, donauit pecuniam patrono, metu se eam in servitutem redigeret ob ingratitude, valet donatio, nec datur repetitio eius quod donauit. Item si femina dicat Titio condemnato ad mortem, vel captiuo apud hostes: Ego te pecunia liberabo, si promittens dicitur me in vxorem. Item si iudex dicat iuueni, qui corripit vices, & ob id condemnari debebat: Non te condemnabo, si eam duxerit vxorem, si promittat, promissio tenet. Colligitur hæc ex l. Contraet. §. Sed vni. ff. De eo, quod metus causa. Sic enim docet Sotus in 4. Distinct. 29. quæst. 1. art. 3. Almainus in 4. Distinct. 2. quæst. 2. Siluester verbo Metus quæst. 6. & 12. Si autem metus non fuisse inuentus, tunc obligationes metu factæ non tenent. v. g. Si adulter in adultério deprehensus, qui ne occidatur à d. deprehendente, obligat se ad aliquid faciendum, talis obligatio non tenet: nam licet secundum leges ciuiles impudens occidi possit, peccatum tamen est illum occidere sine deprehensum, ut abbi diximus. Similiter si fur deprehensus, ne ab eius deprehensore occidatur, promittat summam pecunie, talis promissio non valet. l. Nec timorem. §. l. i. ff. De eo quod metus causa.

Si roges, quid si metu ne prodatur fur, vel adulter, vel ne accusetur, pecuniam promittit, tenebitne promissio, et tenebit. Ratio dubitandi est: nam ex legibus supra citatis colligitur promissionem non valere, & tamen ex l. Si mulier supra citata. ff. De eo quod metus causa, colligitur huiusmodi promissionem tenere, quia facta est ex metu mentis, sed iuste, quia ob culpam suam, & quia iure accusari, & prodi poterat tanquam fur, & adulter, quare prædictæ leges videntur esse contrariæ: Sed reuera non sunt contrariæ, ut rectè aiunt Siluester, Angustinus, & Sotus. Nam licet fur, & adulter in delicto deprehensus iure prohi possint, & accusari, male tamen, & turpiter accipit quis pecuniam ne prodatur, vel accuset, vixit contra bonum commune; ideo leges concedunt in foro exteriori repetitionem pecunie sic acceptæ, actione de eo quod metus causa. Alia verò ratio est de patrono, qui à liberta ingrata accipit pecuniam ne eam in servitutem reuocet, quia iure est illi concessum, ob ingratitude ne eam in servitutem restituam redigat. Et non solum est hoc illi concessum, sed etiam nulla lege est prohibitum pecuniam accipere ne reuocet. Et ideo in iure non datur repetitio, si accipiat.

Primo quaeritur, An qui per metum aliquam donationem extorsit, teneatur restituere extra casus supra positos? Respondetur, tenetur. Sic Innocentius, Hostiensis cap. finali, De his, quæ vi, metu, & causa sunt, Siluester in verb. Metus quæst. 12. Et verò. Restitutio 2. §. 7. Et ratio est, quia quod metu extorquetur, non donatur alicui, si metus abest, ergo donatio metu facta est inuoluntaria. Et ita est intelligendum id, quod diximus de omni ea donatione, quæ sit gratis, & liberaliter, quales sunt elemosynæ, legata, testamenta. Item non solum accepta ex donatione per metum sunt restituenda, sed etiam ea omnia, quæ amittit quis per metum. l. Si cum exceptione. §. Fadus. ff. De eo, quod metus causa. Item, si aliquid ex donatione per metum acceptum est, non solum obligaturis, qui primo accepit, sed omnis alius, ad quem res pertinet quocumque titulo oneroso. l. Metum. §. Cum autem. ff. De his, quæ metus causa.

Secundo quaeritur, An contractus, & obligationes per metum factæ sint in ipso iure irritæ? De hac re Gioiosa in cap. Abbas De his, quæ vi, metu, & causa sunt. Panormitanus in cap.